

УДК 327.5(44:47+571:477)

Катасонова П. Ю.

РОЛЬ ФРАНЦІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ УКРАЇНСЬКО- РОСІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

У статті розглядається місце і значення українсько-російського конфлікту в політиці Франції. Аналізуються роль французької дипломатії в генезі й розвитку кризи навколо України та пов'язаних з ним російсько-європейських протиріч; внесок ініційованого Францією «нормандського формату» в пошуку врегулювання і його перспективи як платформи для мирного розв'язання конфлікту.

Ключові слова: російсько-український конфлікт, Франція, дипломатія, «Нормандський формат», санкції, європейська політика.

Постановка проблеми. Українсько-російський конфлікт став однією з найбільш складних подій в Європі XXI століття. І по сьогодні він привертає значну увагу всього світу. Попри те, що він має ідеологічну складову як протистояння між Росією та Західним світом, його подолання засвідчить чи змогла Україна відірватися від свого значного історичного минулого, звернути на інший, незалежний шлях розвитку. Водночас перебіг цього конфлікту, позиція Росії та обмеженість сил України для його врегулювання засвідчує необхідність участі міжнародних сил у процесі його врегулювання. Серед провідних акторів світової політики важливу роль у цьому конфлікті може відігравати Франція.

Метою статті є визначення ролі

Франції в урегулюванні українсько-російського конфлікту з урахуванням чинників, що розкривають підхід Парижу до врегулювання конфлікту навколо України.

Аналіз основних досліджень. Важливість Франції в європейській системі безпеки та врегулювання конфліктів визначається увагою дослідників, які аналізують різні аспекти зовнішньої та безпекової політики Парижу. Серед основних джерел даної статті варто зазначити аналітичну довідку «Аналіз ключових пропозицій щодо мирного врегулювання конфлікту на Сході України» та дискусійну записку Л. Літри й Ф. Пармантьє «Аудит зовнішньої політики: Україна–Франція». Підходи Франції до українсько-російського конфлікту розкривають такі автори, як Р. Безсмерний, М. Пашков, Е. Цедиліна, С. Чернявський, С. Рахманін. Серед європейських дослідників зазначимо праці А. Демуляна та П. Лефорта.

Виклад основного матеріалу. Українсько-російський конфлікт – наймасштабніший конфлікт на європейському континенті на цей момент. Військові дії тривають вже не перший рік і передумов до їх повного завершення не так багато. Протиріччя в зв'язку зі зміною влади в Києві й подальшими подіями в Криму та на Донбасі 2014 року стали вирішальною межею у відносинах між Росією і Заходом. В силу геополітичного значення України та її культурно-історичної неоднорідності так звана «Революція гідності» від початку мала внутрішнє і міжнародне вимірювання, найтіснішим чином переплетені один з одним. В результаті утворився багаторівневий конфліктний «вузол», розв'язати який в осяжному майбутньому представляється вкрай проблематичним.

Даний конфлікт торкнувся не тільки України, але і всього Європейського континенту. По-перше, введені санкції проти Росії мали і свої негативні

економічні наслідки для Європи. По-друге, в Європі виникли відцентрові сили і що буде в регіоні, який охоплює Угорщину, Польщу, Білорусь, Туреччину – незрозуміло. По-третє, це становить загрозу єдності ЄС, яка стала визначальною рисою європейської політики щодо України і дозволила переконати Москву в серйозності намірів Європи [2].

Цей конфлікт не міг залишити поза увагою Франції як державу, що є стовпом Європейського союзу, європейської безпеки. Позиція Франції обумовлює її значущу участь у переговорах між Росією та Україною в рамках «Нормандського формату». Франція вже має досвід посередництва у декількох конфліктах на пострадянському просторі, зокрема в Нагірному Карабасі, Грузії. Основний підхід Парижу у процесах переговорів та врегулювання вказаних конфліктів можна характеризувати принципами стабільності та рівноваги [5].

На позицію Франції як посередника у врегулюванні українсько-російського конфлікту впливає декілька чинників. Перш за все, як учасник «Нормандського формату» Франція бере на себе відповідальність за вирішення конфлікту і допомогу Україні, бо ці події розгортаються на європейському континенті та є потенційним джерелом загроз для безпеки ЄС [15]. Франція брала активну участь у переговорах щодо Мінських домовленостей як перших (вересень 2014 р.), так і других (лютий 2015 р.). «Нормандський формат», до якого входять представники України, Росії, Німеччини та Франції, був створений під час зустрічі чотирьох глав держав 6 червня 2014 року в Шато де-Бенувіль у Нормандії. Слід відзначити, що у більшості випадків, і особливо в Мінському процесі, на залученні Франції наполягав Берлін, який хотів діяти спільно з Парижем, аби це не сприймалося як німецька ініціатива.

Проте, варто зазначити, що у Франції

існує політичний консенсус, що будь-яке розширення НАТО за рахунок країн колишнього СРСР є контрпродуктивним, оскільки це призведе до зростання напруженості у відносинах між країнами НАТО і Росією [12]. Однак, вступ до НАТО означатиме остаточний вихід України з-під впливу Москви та ліквідацію можливості його відновлення в майбутньому, а також істотно знижує ризик війни проти України.

Така ситуація впливає і на відносини між двома країнами. Франція у зовнішній політиці щодо України вагається між двома варіантами: або створювати окремий напрям, або підпорядковувати її зовнішній політиці щодо Росії. Дилема полягає у тому, що Париж розглядає Москву як конкурента ЄС на Далекому Сході, і як партнера на Близькому Сході і в Північній Африці. Через конфлікт навколо України підхід «Росія передусім» було поставлено під сумнів, однак теракти в Парижі і Брюсселі в 2015 та 2016 рр., а також міграційна криза змістили фокус суспільної думки в напрямку сирійського конфлікту. З позиції Франції критично важливим є припинення конфлікту на Сході України, який може підірвати стабільність в інших регіонах країни, і повернення українського суверенітету над Кримом [11].

9 грудня 2019 році у Франції пройшов черговий саміт глав держав і урядів в «Нормандському форматі». За підсумками саміту сторони узгодили кроки, які мали б сприяти успішному виконанню Мінських угод, зокрема в питаннях зміцнення режиму припинення вогню, прогресу в діяльності з розмінування, відкриття нових контрольних-пропускних пунктів, визначення нових районів для розведення сил і обміну ув'язненими, пов'язаними з конфліктом. Сторони також нагадали про свою прихильність досягненню прогресу з усіх правових аспектів, пов'язаних з політичною складовою Мінських угод [16]. Володимир Лупацій, виконавчий директор

Центру соціальних досліджень «Софія», зазначає, що «Нормандський формат» не може діяти без взаємодії з ОБСЄ, ООН та Великою сімкою, оскільки переговори без цих сил практично не дають ніяких результатів, що і довела ця зустріч [8].

Якщо говорити про досягнення, зроблені за ці роки, то можна сказати, що особистим внеском Франції у врегулювання конфлікту на Сході України є так званий «План Мореля», названий на честь ветерана французької дипломатії П'єра Мореля. План був розроблений як компроміс між Україною і Росією у питанні організації виборів на окупованій території Донбасу. Він передбачав проведення виборів за спеціальним законом, але без повного відведення озброєних підрозділів та виведення іноземних сил, а також з іншими відступами від початкового плану. Київ був дуже скептично налаштований щодо «Плану Мореля»: президент Порошенко назвав його «особистою думкою пана Мореля» [9], хоча П'єр Морель мав доручення підготувати план після обговорення цього питання, зокрема, з Вікторією Нуланд і Григорієм Карасіним. По суті, «План Мореля» став демонстрацією настроїв зовнішніх гравців, у тому числі й Франції, щодо українського питання.

Також, буде дуже доречно порівняти позиції французьких лідерів стосовно українського конфлікту. Підхід Франсуа Олланда, президента Франції при якому почався український конфлікт, базувався на двох принципах мирного врегулювання: діалозі і твердості. Він брав участь у створенні «Нормандського формату», впроваджував та посилював санкції проти Росії, розглядав співпрацю з Україною [1]. Натомість Еммануель Макрон, який спочатку продовжив політику свого попередника, ближче до 2020 року став змінювати курс і заявив про готовність тісно співпрацювати з Росією та зберегти статус-кво навколо української ситуації,

яка зайшла у глухий кут.

У рамках Європейського Союзу Франція загалом займає більш збалансовану позицію відносно Росії, як Німеччина та Італія, і м'якшу ніж Велика Британія чи Польща. При цьому вона є далекою від того, щоб згорнути всю політичну і військову співпрацю з Росією. Франція виступає за повну імплементацію Мінських домовленостей, хоча поширеною є думка, що розв'язання цього конфлікту може зайняти роки, навіть десятиліття, як у випадку інших «заморожених конфліктів», до розв'язання яких Франція (і Росія) була залучена [9].

Також, потрібно віддати належне Франції за привернення уваги до української проблеми в рамках «Великої сімки», міністри закордонних справ якої заявили у березні 2021 р. про підтримку територіальної цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах, збереженню режиму санкцій проти Росії та повному припиненню вогню відповідно попереднім домовленостям [14].

Підтримка та допомога від інших держав, тим паче таких впливових як Франція, є важливою як для вирішення українсько-російського конфлікту, так і для встановлення більш стабільної та безпечної позиції на міжнародній арені в цілому. «Україна може підвищити свій авторитет у Франції, якщо позиціонуватиме себе як «країна рішень», а не «захисник європейської ідентичності від Росії». Позитивний меседж має стати невід'ємною складовою комунікаційних зусиль української влади у часи, коли її критикують за недостатній темп реформ і скромні результати у боротьбі з корупцією», - вважає П. Лефорт [13, с. 74]. Для України важливим є збереження ролі Франції як незаангажованого партнера у зусиллях з врегулювання конфлікту, зокрема у процесі реалізації Мінських домовленостей.

У цьому контексті варто зазначити, що 16 квітня 2021 року відбувся візит

президента В. Зеленського до Парижу для обговорення важливих питань щодо безпеки на Донбасі, різкого збільшення російських військових на кордоні з Україною та вступу України до НАТО. Однак, переговори з Е. Макроном та А. Меркель не дали ніяких результатів і обмежилися лише обіцянками. На жаль, це показує неготовність європейських держав до посилення протидії Росії та надання допомоги Україні на цей момент.

Висновки. Франція, обираючи на себе роль посередника, виходила з позиції щодо необхідності співробітництва з обома країнами та урахуванням інтересів ЄС, а також урахуванням інтересів та політичних уподобань самої Франції. Саме тому Париж брав активну участь як в процесі організації перемовин в 2014 та 2015 рр., так і в самих переговорах, керуючись принципами твердості та діалогу. Інтерес Франції щодо вирішення українсько-російського конфлікту демонструє також запропонування власного плану врегулювання – «Плану Мореля» як компромісного підходу у питанні організації виборів на території Донбасу.

Подальша участь Франції у намаганні врегулювання українсько-російського конфлікту має важливе значення, особливо з урахуванням того, що насувають президентсько-парламентські вибори в цій країні. Водночас посилюється конкуренція між Україною та Росією за вплив на саму Францію, який здійснюється як через політичні сили, так і економічні важелі.

Лояльний підхід Парижа дуже важливий для України, оскільки Франція виступає захисником українського суверенітету і ключовим гравцем європейської безпеки. Також завдяки спільним домовленостям в рамках «Нормандського формату» було проведено обмін полоненими як один з показників успішності цього самого формату. Однак, у Франції є деяке невдоволення обстановкою в Україні в цілому. Перш за все, вона твердо рекомендує почати домагатися

прогресу в боротьбі з корупцією, в верховенстві права, а також прискорити темп реформ.

Список використаної літератури :

1. Анализ ключевых предложений по мирному урегулированию конфликта на Востоке Украины: Аналитический доклад 2019. URL: <https://uapolicy.org/wp-content/uploads/peace.pdf>. (дата звернення: 10.03.2021)
2. Безсмерний Р. П. Українсько-російська війна: геополітичний контекст. *Міжнародні Відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2018. №2. С. 13–21.
3. Голосование Совета Федерации РФ 1 марта 2014 года о вводе войск в Украину 2014. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cfr-aVMH4yU> (дата звернення: 10.03.2021)
4. Гуменюк Б. І. Концепція Посередництва: складові частини та перспективи. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 1999. №2. С. 9–18.
5. Літра Л., Пармантьє Ф. Аудит зовнішньої політики: Україна-Франція: дискусійна записка. К.: Інститут світової політики, 2016. 44 с. URL: https://glavcom.ua/pub/pdf/10/1068/4_1.pdf (дата звернення: 10.03.2021)
6. Меморандум об исполнении положений Протокола по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина/ 2014. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/1/123807.pdf> (дата звернення: 10.03.2021)
7. Пашков М. Україна–Росія: складний етап відносин. *Агора*. 2018. №15. С. 21–26.
8. Пресс-центр УКМЦ. Виклики, можливості і перспективи для реінтеграції окупованих територій: головне з експертної дискусії. 2019. URL:

- <https://uacrisis.org/uk/74392-challenges-of-safe-reintegration> (дата звернення: 10.03.2021)
9. Рахманин С. Морельские тезисы. *Зеркало недели*. 2019. №34. URL: https://zn.ua/internal/morelskie-tezisy-_html. (дата звернення: 7.03.2021)
10. Цедилина Е. Минский гамбит президента Зеленского. ИМЭМО. 2019. №3. С. 62–78.
11. Чернявский С. И. Россия-Украина: ретроспектива постсоветских отношений. *Juvenis Scientia*. 2017. №3. С. 13–21.
12. Dumoulin A. Crise russo-ukrainienne: Conséquences sur les politiques de défense OTAN, UE et de défense nationale. *Bruxelles: Institut Royal Supérieur de Défense*. 2016. P. 12–90.
13. Lefort P. La crise ukrainienne ou le malentendu européen. *Politique étrangère*. 2014. No2. P. 109–121. URL: <https://www.cairn.info/revue-politique-etrangere-2014-2-page-109.htm> (дата звернення: 10.03.2021)
14. Ministère de l'Europe et des affaires étrangères. G7 Foreign Ministers' statement. 2021. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/ukraine/news/article/g7-foreign-ministers-statement-18-03-21> (дата звернення: 10.03.2021)
15. Razumkov Centre. National security & defence. The war in Donbas: realities and prospects of settlement. 2019. №1–2. С. 177–178. URL: https://razumkov.org.ua/u-178_2019_eng.pdf (дата звернення: 4.03.2021)
16. Sommet de paris en format Normandie. 2019. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/12/09/sommet-de-paris-en-format-normandie> (дата звернення: 5.04.2021)

Katasonova P. Yu. – Student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa I. I. Mechnikov National University

France's role in the regulation of the Ukrainian-Russian conflict

The article considers the place and significance of the Ukrainian-Russian conflict in French politics. The role of French diplomacy in the genesis and development of the crisis around Ukraine and related Russian-European contradictions is analyzed; the contribution of the French-initiated "Norman format" in the search for a settlement and its prospects as a platform for a peaceful resolution of the conflict.

Key words: Russian-Ukrainian conflict, France, diplomacy, "Norman format", sanctions, European policy.

*Рекомендовано до друку
– к. політ. н., доцентом Максименко І. В.*

Стаття надійшла 29.04.2021